

LA TRANSLITERACIÓ DEL GREC A L'ALFABET LLATÍ
(teoría, praxi i autoavaluació)
2015

Pau Gilabert Barberà (GIDC ELECTRA)

LA TRANSLITERACIÓ DEL GREC A L'ALFABET LLATÍ (teoria, praxi i autoavaluació)

. **Transliteració** < del prefix llatí *trans*, que significa “més enllà, a l'altra banda” + *littera, ae*, “lletra”:

acte lingüístic consistent a donar a cada fonema una equivalència rigorosa de les seves característiques fonètiques (diccionari IEC: “representació d'una seqüència d'unitats d'un alfabet mitjançant els signes d'un altre alfabet”).

Exemples –observa que la transliteració apareix sempre en cursiva:

- . φιλοσοφία > *philosophía*
- . θεολογία > *theología*
- . ιχθύς > *ichthýs*

Gràfic de la transliteració

α / ἀκμή	<i>a / akmē</i>
ά / ἀρπάζω	<i>ha / harpázō</i>
αί / αἰρέω	<i>hai / hairéō</i>
αύ / αὐτή	<i>hau / haútē</i>
α / ἡμέρα	<i>āi / hēmerāi</i>
β / βαδίζω	<i>b / badízō</i>
γ / γυνή	<i>g / gynē</i>
γγ / ἄγγελος	<i>gg, ng / ággelos-ángelos</i>
γκ / ἀγκαλῖς	<i>gk, nk / agkalís-ankalís</i>
γχ / ἀγχόνη	<i>gch, nch / agchónē-anchónē</i>
δ / δαίδαλον	<i>d / daídalon</i>
ε / εἶν	<i>e / eán</i>
έ / ἕλιξ	<i>he / hélíx</i>
εί / εἰμαρμένη	<i>hei / heimarménē</i>
ευ / εὐρύς	<i>eu / eurýs</i>
εύ / εὐρίσκω	<i>heu / heurískō</i>
ζ / ζυγός	<i>z / zygós</i>
η / ἡδύς	<i>ē / hēdýs</i>
ή / ἡμίτομος	<i>hē / hēmítomos</i>
η / εἰρήνη	<i>ēi / eirēnēi</i>
θ / θεωρία	<i>th / theōría</i>
ι / ιχθύς	<i>i / ichthýs-ikhthýs</i>
ί / ἰκνέομαι	<i>hi / híknéomai</i>

κ / καθέδρα	<i>k / kathédra</i>
λ / λειτουργία	<i>l / leitourgía</i>
λλ / ἀλληγορία	<i>ll / allēgoría</i>
μ / μανθάνω	<i>m / manthánō</i>
μμ / συμμετρία	<i>mm / symmetría</i>
ν / νεῦρον	<i>n / neûron</i>
ξ / ξένος	<i>x / xénos</i>
ο / ὀλιγαρχία	<i>o / oligarchía-oligarkhía</i>
ό / ὅλος	<i>ho / hóllos</i>
οί / οἶος	<i>hoi / hoîos</i>
ου / οὐρανός	<i>ou / ouranós</i>
ού / οὔτερος	<i>hou / hoúteros</i>
π / ποῦς	<i>p / poûs</i>
ῥ / ῥυθμός	<i>rh / rhythmós</i>
ρ / ἡμέρα	<i>r / hēméra</i>
σ / συμπαθέω	<i>s / sympathéō</i>
ς / σύμπας	<i>s / sýmpas</i>
τ / τέτταρες	<i>t / téttares</i>
υ / ταχύ	<i>y / tachý-takhý</i>
ύ / ὑπέρ	<i>hy / hypér</i>
αυ / αὐλή	<i>au / aulé</i>
ευ / εὐνομία	<i>eu / eunomía</i>
ου / οὔρον	<i>ou / oûron</i>
φ / φιλοσοφία	<i>ph / philosophía</i>
χ / χαλκός	<i>ch-kh / chalkós-khalkós</i>
ψ / ψυχρός	<i>ps / psychrós-psykhrós</i>
ω / ὠκύς	<i>ō / ōkýs</i>
ώ / ὡς	<i>hō / hōs</i>
ω / ὠραίω	<i>ōi / hōraiōi</i>
< esperit aspre	<i>h</i>
ἀ, αἰ, ἐ, εἰ, ἦ, ἰ,	<i>ha, hai, he, hei, hē, hi, ho,</i>
οἰ, ὑ, αὐ, εὐ, οὐ	<i>hoi, hy, hau, heu, hou</i>

TRANSLITERACIÓ (exercici):

Translitera els textos grecs següents:

Plató. *Simposi*. Mite dels tres gèneres, 189 d6-190 a4:

ἡ γὰρ πάλαι ἡμῶν φύσις οὐχ αὐτὴ ἦν ἤπερ νῦν, ἀλλ' ἀλλοία. πρῶτον μὲν γὰρ τρία ἦν τὰ γένη τὰ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὥσπερ νῦν δύο, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἀλλὰ καὶ τρίτον προσῆν κοινὸν ὄν ἀμφοτέρων τούτων, οὗ νῦν ὄνομα λοιπόν, αὐτὸ δὲ ἠφάνισται· ἀνδρόγυνον γὰρ ἔν τότε μὲν ἦν καὶ εἶδος καὶ ὄνομα ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τοῦ τε ἄρρενος καὶ θήλεος, νῦν δὲ οὐκ ἔστιν ἀλλ' ἢ ἐν ὀνειδίει ὄνομα κείμενον. ἔπειτα ὅλον ἦν ἐκάστου τοῦ ἀνθρώπου τὸ εἶδος στρογγύλον, νῶτον καὶ πλευρὰς κύκλω ἔχον, χεῖρας δὲ τέτταρας εἶχε, καὶ σκέλη τὰ ἴσα ταῖς χερσίν, καὶ πρόσωπα δὲ ἐπ' αὐχένι κυκλοτερεῖ, ὅμοια πάντη· κεφαλὴν δ' ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς προσώποις ἐναντίοις κειμένοις μίαν, καὶ ὦτα τέτταρα, καὶ αἰδοῖα δύο, καὶ τᾶλλα πάντα ὡς ἀπὸ τούτων ἄν τις εἰκάσειεν.

Plató. *República*. Imatge de la caverna, 514 a1-515 a5:

Μετὰ ταῦτα δὴ, εἶπον, ἀπείκασον τοιούτῳ πάθει τὴν ἡμετέραν φύσιν παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας· ἰδὲ γὰρ ἀνθρώπους οἷον ἐν καταγείῳ οἰκῆσει σπηλαιώδει, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον ἐχούση μακρὰν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς αὐχένας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς εἰς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὄραν, κύκλω δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν, φῶς δὲ αὐτοῖς πυρὸς ἄνωθεν καὶ πόρρωθεν καόμενον ὀπισθεν αὐτῶν, μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμωτῶν ἐπάνω ὀδόν, παρ' ἣν ἰδὲ τειχίον παρωκοδομημένον, ὥσπερ τοῖς θαυματοποιοῖς πρὸ τῶν ἀνθρώπων πρόκειται τὰ παραφράγματα, ὑπὲρ ὧν τὰ θαύματα δεικνύασιν. Ὅρῳ, ἔφη. Ὅρα τοίνυν παρὰ τοῦτο τὸ τειχίον φέροντας ἀνθρώπους σκευὴ τε παντοδαπὰ ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου καὶ ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ζῶα λίθινά τε καὶ ξύλινα καὶ παντοῖα εἰργασμένα, οἷον εἰκὸς τοὺς μὲν φθεγγομένους, τοὺς δὲ σιγῶντας τῶν παραφερόντων. Ἄτοπον, ἔφη, λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἀτόπους. Ὅμοίους ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ.

Comprova ara si has comès errors amb el solucionari següent:

. hē gār pálai hēmōn phýsis ouch hautè ên héper nýn, all' alloía. prōton mèn gār tria ên tà génē tà iōn anthrōpōn, ouch hōsper nýn dýo, árrhen kai thēly, allà kai trítōn prosên koinòn òn amphotérōn toútōn, hoú nýn ónoma loipón, autò de ēphánistai· andrógynon gār hén tóte mèn ên kai eídos kai ónoma ex amphotérōn koinòn tou te árrhenos kai théleos, nýn de ouk éstin all' è en oneídei ónoma keimenon. épeita hólon ên hekástou tou anthrōpou tò eídos stroggýlon (strongýlon), nōton kai pleuràs kýklōi échon, cheíras de téttaras eíche, kai skélé ta ísa taís chersín, kai prósoipa dý' ep' auchéni kyklotereí, hómoia pántēi· kephalèn d' ep' amphotérois toís prosópois enantíois keiménois mían, kai ôta téttara, kai aidoíta dýo, kai tâlla pánta hōs apò toútōn án tis eikáseien.

. Metà taúta dé, eípon, apeíkason toioútōi páthei tèn hēmetéran phýsin paideías te perí kai apaideusias· idè gār anthrōpous hoíon en katageíōi oikései spēlaiódei, anapeptaménēn pròs tò phōs tèn eisodon echoúsēi makràn parà pân tò spēlaion, en taútēi ek paidōn óntas en desmoís kai tà skélé kai toús auchénas, hóste ménein te autoús eís te tò prósthen mónon horán, kýklōi de tàs kephalàs hypò tou desmoú adynátous periágein, phōs de autoís pyròs ánōthen kai pórrhōthen kaómenon ópisthen autōn, metaxý de tou pyròs kai iōn desmōtōn epánō hodón, par' hèn idè teichíon parōikodomémēnon, hōsper toís thaumatopoióis prò iōn anthrōpōn prókeitai tà paraphrágmata, hypèr hōn tà thaúmata deiknýasin. Horō, éphē. Hóra toínyn parà toúto tò teichíon phérontas anthrōpous skeúē te pantodapà hyperéchonta tou teichíou kai andriántas kai álla zōia líthiná te kai xýlina kai pantoía eirgasména, hoíon eikòs toús mèn phtheggoménous (phthengoménous), toús de sigōntas iōn parapheróntōn. Átopon, éphē, légeis eikóna kai desmótas atópous. Homoíous hēmín, ên d' egó.

Comprova també la transliteració que has estudiat i practicat en alguns exemples extrets de:

Bruguera i Talleda, Jordi. *Diccionari Etimològic*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2006:

- . àngel s. XII, Hom., del ll. ecl. *angelus*, i aquest, del gr. *ànggelos* 'missatger'.
- . **cron-, crono-, -cron, -cronia, -crònic, -cronisme** element gr. (*khrónos* 'temps') que forma mots compostos en cat. o manllevats al gr. ja construïts: *cronologia, cronòmetre, isòcron, sincronia, diacrònic, anacronisme*.
(Isòcron: Que dura temps iguals. *Oscil·lacions isòcrones*. // Dit de la línia que uneix els punts entre els quals hi ha el mateix període de temps a partir d'un punt i amb un mitjà de transport determinat. / Dit de la línia ideal que uneix els punts de la terra en què un fenomen s'esdevé en el mateix instant. / Dit de la línia ideal que uneix els punts on les diferències de temps d'arribada de les ones sísmiques procedents del mateix focus són iguals. / Dit del fenomen, del procés, etc., que té una durada igual a d'altres de la mateixa natura. / Dit de les formacions, dels dipòsits, etc., que tenen la mateixa edat).
- . **fil-, filo-, -fil, -fília** element gr. (*phílos* 'amic') que forma mots compostos en cat. o manllevats al gr. ja construïts: *filantropia, filosofia, hidròfil, hemofília*.
- . **fisio-, -fisi, -fisisme** element gr. (*phýsis* 'natura, formació') que forma mots compostos en cat. o manllevats al gr. ja construïts: *fisiologia, fisocràcia, hipòfisi, monofisisme*
- . **kirieleison** 'invocació litúrgica de resposta a una lletania', 1803, DEst., del gr. *Kýrie, eléeson*, 'Senyor, tingueu pietat'.
- . **pseudo-** prefix formador de subst. (*pseudo-profeta*) i adj. (*pseudoderivat*) amb valor de falsedat, a partir de subst. i adj.; del gr. *pseúdos*, 'falsedat, mentida', que pot ser considerat també element gr. que forma mots compostos en cat. o manllevats al gr. ja construïts: *pseudònim*
- . **reuma** s. XIV, Torcimany, del ll. *rheuma*, i aquest, del gr. *rheûma* 'flux, refredat, reuma', der. de *rhéo* 'rajar'.
- . **teo-, -teisme, -teista** element gr. (*theós* 'déu') que forma mots compostos en cat. o manllevats al gr. Ja construïts: *teologia, teocràcia, monoteisme, politeista*
- . **ur-, uro-, úria** element gr. (*oûron* 'orina') que forma mots compostos en cat. o manllevats al gr. ja construïts: **urèmia, urologia, urografia, hematúria**
- . **zoo-, -zoic, -zoide, -zoisme, -zou** element gr. (*zôon* 'animal') que forma mots compostos en cat. o manllevats al gr. ja construïts: *zoologia, paleozoic, espermatozoide, hilozoisme*
(Paleozoic –a *adj.* Relatiu o pertanyent al paleozoic. / Primera era del fanerozoic, situada entre el pre-cambrià i el mesozoic).
(Hilozoisme: Doctrina filosòfica segons la qual tota matèria és viva).

Practica ara el procés invers: de la transliteració al grec. Exemples – para esment una vegada més que les transliteracions apareixen sempre en cursiva:

- . *akróbatos* > ἀκρόβατος
- . *apostrophḗ* > ἀποστροφή
- . *ballízō* > βαλλίζω
- . *bathýs* > βαθύς
- . *galaxías* > γαλαξίας
- . *gámos* > γάμος
- . *dýskolos* > δύσκολος
- . *dithýrambos* > διθύραμβος
- . *ephḗmeros* > ἐφήμερος
- . *émbryon* > ἔμβριον
- . *zōion* > ζῷον
- . *zōdiakós* > ζωδιακός
- . *hēmi* > ἡμι
- . *hēméra* > ἡμέρα
- . *thermós* > θερμός
- . *theophanía* > θεοφανία
- . *íkhnos, íchnos* > ἴχνος
- . *ikhthýs, ichthýs* > ἰχθύς
- . *kardía* > καρδία
- . *katékhēsis, katéchēsis* > κατήχησις
- . *lexikón* > λεξικόν
- . *leukōi* > λευκῶ

- . *mēkhanē, mēchanē* > μηχανή
- . *mikróbios* > μικρόβιος
- . *nékrōsis* > νέκροσις
- . *neomēnía* > νεομηνία
- . *omphalōi* > ὀμφαλῶ
- . *onomatoroíia* > ὀνοματοποιΐα
- . *págkreas* > πάγκρεας
- . *patriárkhēs, patriárchēs* > πατριάρχης
- . *rhamphós* > ῥαμφός
- . *rheûma* > ῥεῦμα
- . *saûros* > σαῦρος
- . *sýstēma* > σύστημα
- . *tálan-ton* > τάλαντον
- . *týrannos* > τύραννος
- . *hýbris* > ὕβρις
- . *hým-nos* > ὕμνος
- . *phoînikos* > φοῖνικος
- . *phýsis* > φύσις
- . *khērōstēs, chērōstēs* > χηρωστής
- . *khionízō, khionízō* > χιονίζω
- . *psykhá-ri-on* > ψυχάριον
- . *psykrótēs* > ψυχρότης
- . *ōdopepoiēménos* > ὠδοπεποιημένος
- . *ōphé-lei-a* > ὠφέλεια

De la transliteració al grec (exercici):

- . ággelos >
- . arkhitéktōn, architékton >
- . bísōn >
- . blasphōméō >
- . gargarismós >
- . glyptikós >
- . dokimázō >
- . drâma >
- . émphraxis >
- . égkhyma >
- . zýgōma >
- . zéphyros >
- . êthos >
- . hēdoné >
- . theōría >
- . thyroeidés >
- . isoskelés >
- . isthmós >
- . katēkhoúmenos, katēchoúmenos >
- . kynikós >
- . lakedaimonikôî >
- . leukêî >
- . métron >

- . *mártyros* >
- . *neûron* >
- . *nárthēx* >
- . *onomastikēi*
- . *oxýtonos* >
- . *paréntesis* >
- . *paidagōgós* >
- . *rhinókerōs* >
- . *rhíza* >
- . *sophistēs* >
- . *sōphron* >
- . *týmpanon* >
- . *topikēi* >
- . *hygiainō* >
- . *hypagoreúō* >
- . *phýlarkhos* >
- . *phílymnos* >
- . *khaliphrosýnē, chaliphrosýnē* >
- . *khreopheilētēs, chreopheilētēs* >
- . *psōráō* >
- . *psōmízō* >
- . *ōkýs* >
- . *ōmóphōn* >

Comprova ara si has comès errors amb el solucionari següent:

- . *ággelos* > ἄγγελος
- . *arkhitéktōn, architéktōn* > ἀρχιτέκτων
- . *bísōn* > βίσων
- . *blasphōméō* > βλασφωμέω
- . *gargarismós* > γαργαρισμός
- . *glyptikós* > γλυπτικός
- . *dokimázō* > δοκιμάζω
- . *drâma* > δράμα
- . *émphraxis* > ἔμφρασις
- . *égkhyma* > ἔγχυμα
- . *zýgōma* > ζύγωμα
- . *zéphyros* > ζέφυρος
- . *êthos* > ἦθος
- . *hēdoné* > ἡδονή
- . *theōría* > θεωρία
- . *thyroeidés* > θυροειδής
- . *isoskelés* > ἰσοσκελής
- . *isthmós* > ἰσθμός
- . *katēkhoúmenos, katēchoúmenos* > κατηχούμενος
- . *kynikós* > κυνικός
- . *lakedaimonikōi* > λακεδαιμονικῶ
- . *leukēi* > λευκῆ
- . *métron* > μέτρον

- . *mártyros* > μάρτυρος
- . *neûron* > νεῦρον
- . *nárthēx* > νάρθηξ
- . *onomastikēi* > ὀνομαστικῇ
- . *oxýtonos* > ὀξύτονος
- . *paréntthesis* > παρένθεσις
- . *païdagōgós* > παιδαγωγός
- . *rhinókerōs* > ῥινόκερως
- . *rhíza* > ῥίζα
- . *sophistēs* > σοφιστής
- . *sōphron* > σῶφρον
- . *týmpanon* > τύμπανον
- . *topikēi* > τοπικῇ
- . *hygiaínō* > ὑγιαίνω
- . *hyragoreúō* > ὑπαγορεύω
- . *phýlarkhos* > φύλαρχος
- . *phílymnos* > φίλυμνος
- . *khaliphrosýnē, chaliphrosýnē* > χαλιφροσύνη
- . *khreopheilētēs, chreopheilētēs* > χρεοφειλέτης
- . *psōráō* > ψωράω
- . *psōmízō* > ψωμίζω
- . *ōkýs* > ὠκύς
- . *ōmórhōn* > ὠμόφων

Bibliografia:

- . Randal K. Berry (ed.) (1977). *ALA/LC Romanization Tables: Transliteration Schemes for Non-Roman Scripts*. Library of Congress (<http://www.loc.gov/catdir/cpsd/roman.html>)
- . *Transcripción del alfabeto griego* (1992). *Puntoycoma*, nº 9. Julio/agosto (<http://europa.eu.int/comm/translation/bulletins/puntoycoma/09/pyc095.htm>).
- . *Transliteration Scheme ISO 843* (no date). Greek Vitis Database. (<http://www.biology.uoc.gr/gvd/contents/databases/01c.htm>).
- . Estébanez García, F. (1998). *Étimos griegos*. Barcelona, València: Ediciones Octaedro, Nau llibres.
- . Capellà, M. (1998). *Arrels clàssiques del lèxic científic, tècnic i humanístic*. Barcelona: Teide.
- . Morwood, J. (2001). *Oxford Grammar of Classical Greek*. Oxford University Press
- . Smyth, H. W. (1920, reeditada ininterrompudament). *Greek Grammar*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.